

Nikola Kopáčová: *Žitá i prázdná. Etnografie katedrály sv. Víta*. Praha: FHS UK 2017, 77 s. včetně obrazových příloh.

Nikola Kopáčová si pro svou bakalářskou práci vybrala nesmírně pěkné téma. Rozhodla se prozkoumat pražskou katedrálu sv. Víta z pozic material culture, tedy jako aktéra sociálních vztahů a praxí. Jako teoretické zázemí zvolila kombinaci konceptů autorů, kteří se z různých pozic věnují souvislostem sociality a materiality (zejm. Assmann, Augé, Foucault, Low, Nora, Pospěch, Szaló), vlastní text pak postavila na etnografickém výzkumu vybraného prostředí. Práce je členěna do čtyř kapitol. V Teoretických východiscích (s. 7-12) autorka základně představuje vybrané koncepty, následně (s. 13-19) popisuje a reflektuje proces vlastního výzkumu, kapitolu Katedrála sv. Víta (s. 20-35) pak věnuje stručné deskripci minulosti (stavby) a současnosti (pravidla pro návštěvníky, identifikace lidských aktérů) katedrály, aby nakonec dospěla k jádru textu, tedy deskripci a interpretaci dat v kontextu vybraných teoretických konceptů v kapitole Lidé a prostor katedrály sv. Víta (s. 36-70 – v Obsahu je chyba v číslování stránek v označení Závěru).

Autorka k terénu (potažmo tématu) své bakalářské práce přistupuje s kombinací zájmu a jisté naivity, což je vlastně sympatické. Z textu je zřetelné, jak je neustále překvapována, jakých mnoha podob může katedrála nabývat, co vše se s chrámem může snoubit, jak různorodých jednání může být stavba umístěná v určitém sociokulturněgeografickém kontextu hybatelem. V tomto ohledu je na místě vyzdvihnout autorčinu citlivost k terénu – je schopná zachytit rozmanité detaily, které podobu místa/prostoru utvářejí. Tato citlivost je velmi zřetelná z obrazové přílohy, která se prací prolíná a která prostřednictvím autorčiných fotografií, ale i nákrešů a dalších typů ilustrací a jejich komentářů názorně nastiňuje povahu situací, k nimž v katedrále může docházet. Ostatně i samy citace terénních poznámek ukazují, že autorka se do dění v katedrále opravdu ponořila, ba dokonce emotivně vnořila.

Podobně se zaujetím přistupovala k teoretickému zázemí své bakalářské práce. Je nutno předesíť, že teoretické zázemí práce je zvoleno velmi pěkně, ovšem zároveň náročně pro promýšlení povahy jednotlivých konceptů. Autorka do pole poststrukturalistických přístupů vstupovala jako do oné katedrály: plná zvědavosti a očekávání. Domnívám se ale, že přes veškerou snahu a zaujetí se jí nepodařilo plně si toto pole osvojit, tj. přivlastnit si nahlížení na (sociální) realitu jako vyjednávání vztahů různých (lidských i ne-lidských) aktérů. Spíše než katedrála jako aktér v textu explicitně vystupuje katedrála jako prostor a implicitně nakonec jako klíčoví aktéři vystávají především lidé, kteří do katedrály z různých důvodů přicházejí a něco si o dění v ní myslí resp. nějak je vnímají. Oprostit se zažitého antropocentrického uvažování není jednoduché – ostatně autorka sama (ovšem nekriticky) parafrázuje Soukupovo tvrzení, že „věcem jsou tedy dány lidské schopnosti /../" (s. 8). Bohužel však má tendenci sama pokračovat v takto nastavených šlápějích, třeba prostřednictvím (vpravdě především banálních) vět typu „prostor je všude kolem nás“ (s. 9) či „člověk ke své existenci potřebuje prostor“ či závěrů typu „prostor vytváří dojem“ (s. 71), „/prostor/ má na člověka dopad“ (ibid.) atp.

Druhou rovinou téhož problému, tedy osvojení si teoretického zázemí, je schopnost jednotlivé koncepty provázat a diskutovat je ve vztahu k datům napříč, či snad dokonce, zároveň. Autorka rozhodně ve svém textu postupuje systematicky, tj. postupně teorie představuje v úvodních pasážích a postupně k těmto teoriím váže data a jejich interpretace ve stěžejní kapitole textu. Tím se ovšem

dostává jednak do pasti nutnosti opakování dat (čtenář se tedy neustále vrací k tomu, že v turistické katedrále si nelze sednout do lavic či že hranicí mezi turistickou a neturistickou katedrálou je odstranění materiálních disciplinačních prvků atd.), čímž text ztrácí na dynamice. Především ale takto postavený text ve výsledku působí jako jakýsi soubor perspektiv, tedy nikoliv kompaktně a uceleně.

Občas bohužel dochází i ke zkratkovitým interpretacím či nedomyšlení povahy sledovaných jevů, potažmo poplatnosti právě reflektovaných autorů. Je tedy například zbytečné hned v úvodu v souladu s Pauknerovou (původně archeoložkou) zvýznamňovat význam archeologie pro koncepty material culture. Augého koncept místa a ne-místa nemá přímou souvislost s tím, zda se tam či onam lidé „rádi vracejí“ (s. 36). S ohledem na povahu dat (kvalitativní výzkum) nelze dělat závěry, že „obecně turistům, přicházejícím na Hrad, vadí kontrola málo nebo vůbec, pokud nečekají frontu“ (s. 53). To, že je nějaký objekt „historicky“ významným či bezvýznamným není objektivním faktem, ale opět důsledkem nějakého vyjednávání. Hodnocení (ne)ochrany takových objektů, byť ze strany návštěvníků, je tedy také na místě uvažovat z pozic nesamozřejmosti významnosti, jež je jim připisována (srv. s. 66). K tomu ostatně viz Šlesingerové interpretace muzea. Ono i Šlesingerové „bezčasí“ nemusí být nutně v rozporu s ne-místem (s. 67n). Opravdu velkou zkratkou je pak uvažování o vztahu paměti věcí, komunikativní a kulturní paměti (s. 68). Koncepty, které povahu textu měly ukotvovat, pak nakonec zůstaly stranou empirické části textu i závěru (Miller a především Low s rozlišením sociální konstrukce a produkce prostoru). S tím vším jde ruku v ruce ne vždy zcela obratná stylistika (viz výše, nebo třeba, že „světci se ustanovili“ /s. 21/ atp.).

Na druhou stranu, stejně, jako má předložená bakalářská práce slabší stránky, má i řadu silných momentů. Vedle těch, které jsem naznačila v úvodu posudku, je na místě zdůraznit, že od podkapitoly 5.2 nabývá text na dynamičnosti a autorka dospívá k zajímavým a pěkně pojatým zjištěním a interpretacím. Zejména oceňuji pasáže o invazi textu do prostoru (s. 48), vzájemném odkazování různých ne-míst (s. 52), kontrole lidských těl (s. 57), vyjednávání pozic my x oni (s. 59 a 61), disciplinaci sdíleným normativně-hodnotovým systémem (s. 62) resp. naopak sdíleným pojetí turismu jako živlu (s. 62) a především samotnou konceptualizaci ustavování různých chrámů prostřednictvím střídání státně-světské a duchovní (či jiné – koncerty atp.) správy prostoru. Tento moment, tedy identifikace a interpretace různých katedrál v jedné, považuji za opravdu zdařilý přínos předložené bakalářské práce. Ostatně je vtipně vtělen i do názvu textu (/katedrála/ žitá i prázdná) – škoda, že závěru práce nebyla tato metafora rozpracována důsledněji.

Závěrem. Bakalářská práce Nikolý Kopáčové je rozhodně pečlivá. Autorka si na ní dala záležet a přes uvedené výtky je to vidět. Občasná gramatická pochybení odpovídají rozsahu textu, stylisticky práce sice kolísá, ale jako vedoucí práce vím, že s tímto aspektem autorka opravdu důkladně bojovala. Stran publikační etiky a grafické stránky práce není co vytknout. Autorka si zvolila teoreticky i metodologicky náročné téma a pokusila se jej zhostit nejlépe, jak uměla. Jakkoli v textu shledávám jisté nedostatky, rozhodně nejde o to, že by byl odbylý. Proto bakalářskou práci Nikolý Kopáčové doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako velmi dobrou.